

Лаура Барна

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ОСТАО БЕЗ СЕНКЕ

*Ово доиста јесте пријавест, мада ја са њом немам никакве везе, ако занемарите ефемерности: принудни записивач или пак минорни сведок. Елем, предлажем: прихватиће је као дар, сачувајте као својину, сјајте сојствеником необичне приче, јер ипаквога је немогуће разбашињити. Можда сте навикнути да пребирете по судбинама — не мари! — извесно, употребаће вам прекомерно чувствима, сазнања, како бисте начинили разлику, иа ово што следи и јесте пријавест о **живом**, судбина старе куће у Улици Александра Шамболиског №—15.*

Данима је прскала прашњава киша; цедили се последњи дани октобра; мирисало је на мемлу и трулеж. Господин Димитрије Павловић успињао се задихан стрменом улицом; склиско је; газио је полагано, учвршћујући стопала у изгажено лишће; с времена на време би застао да поврати дах, настављао да утискује трагове по калдрисаним плочницима. Изразито висок, малко повијених рамена са којих је на мршавом врату враголасто стршала птичја глава, сва урасла у риђу чупу. Два жута ока горела су из тамних дупљи, овили их отромбољени подочњаци, набубрели капци од розикасте течности, ишарале их ситне боре, ту и тамо покоја седа чекиња, док су две усекле бразде око бледих усана илузорно чиниле лице још узанијим. Повремено би протрљао држач трешњева штапа — таман му је пристајао у руку прерано осуту старачким пегама — при врху урешен арабескним резбаријама. Одавао је утисак правог господина: одевен у тамносиво одело од увоштеног платна са цветом јектичава невена у рупици ревера и обавезним свиленим рупцем уденутим у прорез под оковратником; помало је заударало на нафталин, прашину смрвљених мољаца и неки тешко одредљив ми-

рис какав поседују себични домови, онда њиме жигошу сопственике као покретне проносиоце туђих живота. Старе куће то умеју каткад да учине. Кисело се осмехнуо; зацаклише се на трен порцеланска зубала; пуцну челичним шиљком трешњева штапа о камену коцку. Заволео је ту кућу, напрасно, изненада; затреперило би му срце од прекомерних страсти још на домак неокласицистичких забата, овалног степеншта; прекомерно су га плашиле непредвидљивости, беше у њој неке дивље, необуздане ћуди; каткад су му биле бремене, и могао је сасвим јасно сопственим очима да посматра своју непослушну сенку како се вуче по мрачним угловима, опседнута, немоћна у напрегнутом грчу извршитеља. Отлашавала се од децема; у њима је Димитрије Павловић разазнавао знаке, времена, трагедије, љубави, обмане. Погледа у небо, незнатно је померио обод шешира уназад, на трен је разоткрио лице. Сипљиве капи заголицаше на неком чудноватом језом; слаткасти жмарци прутућаше низ кичму. Да се барем Олга није гнушала старе куће; од када су је на Велику Госпојину откупили није у њој провела ни једну једину ноћ. Ушуњала се бојажљиво, меко је дотакнула разјапљене лавље чељусти с вратница; вратнице зашкрипаше; очи су јој гореле, а лице јој заокупио неизредив ужас; клатила је главу од забата до забата, потом вриснула, стропоштала се без свести. „Ја волим живот!“ изјавила је дошције Димитрију Павловићу држећи га за руку; у грчевито скупљеним усницама, бледим, бескрвним, наслућивао је непоколебљиву одлучност, „та кућа не жели мене; поразно! тебе је пронашла; мораш свакако да се вратиш у њу.“ Лакнуло му је. Штавише, годила му је њена неопозива намерност; процењивачки ју је посматрао завучен у сенку — искоса — нежно је трљао парче лепенске зделе с неправилном ушастом дршком од крупнозрног пешчара. „Ово је сведок големог археолошког времена, цивилизација, сведок љубави“, рекла је тада, „Желим да га чуваш, Димитрије Павловићу!“ Носио га је уз себе као амулет. И зачудо како је исконски проосећала живот; окретала се стварима (као археолог живела је у својеврсном праисторијском налазишту; собу, која је уосталом била само њена, испуњавале су тајанствене ископине — сведоци — наменски се засипала њима; ретко их је дотицала). „Време их дотиче, оно то сме“, шапутала је с призвоком неке маглене бољећивости у гласу, „прашина је, коначно, *шај* белег.“ И неретко је разговарала са њима; с умешношћу провоцирала саговорнике епоха, спретно се прилагођавала, помпезно ћетала; затицао ју је Димитрије Павловић гдегде запенушену, с осорним изразом; жустро је млатарала рукама, обесно забацивала главу уназад, и тада је бивао сведоком занимљивих интелектуалистичких надчицавања, вербалних потирања, оживљавања. „Бог с тобом, Олгице!“ „Ходи к нама, Димитрије Павловићу; необичајено занимљиве двоумице.“ „Мани се тога!“ Горео је плин у лампи од позлаћеног сребра, на малом женском писаћем столу, изнад њене главе. Слаб титрај поигравао јој је лицем; иако је прешла четрдесету још увек је имала оне изазовно оштре, необичајено лене црте, помало неправилне, дрско асиметричне, строге. И волео ју је — заиста — додуше на особен начин, без правила, са одвећ неочекиваности. „Иди, Димитрије Павловићу (обавезно га је ословљавала пуним именом), иди! авај! зачуђујуће како је тебе изабрала, тебе који си све ове године са зазором посматрао моју сенку како нестаје кроз камење; израња неко сасвим нов, други. Иди! Помислићеш да ти свирепо завидим; ја само очајавам у неверици; опрости ми, грозим се те куће, признајем! страх ме је, нешто је опако наумила, а када то ствари одлуче онда тому нема повратка; зато иди, преклињем те!“ Осетио је становиту жал; неко живо осећање на-

димало му је груди; са nelaгодношћу кривца пратио је обескрвљене уснице; повремено би олизала скореле углове. До префињености истанчано ћудорђе, прекомерно склоно оностраностима (какво је она несумњиво поседовала), свакако је морало грозничаво извикивати у потиљак: издаја! издаја! издаја!... по заплашеном погледу знао је да то гласови археолошких времена ишчекују у надалачком магновењу. Рекао јој је Димитрије Павловић, поред речите ћутње, и ово: „Прекрасна Олга! кућа зазире од твоје моћи, зато се тако превртљиво понела, рекао бих, с опроштењем разуме се — курвињски; дрско мене запоседа; *изабрала*, признајем, писац сам, позна моју слабост, позна да ћу с ревношћу, без поговора, исписивати њену судбину”, у гласу му је било неке притворне озбиљности; и још је говорио како му је неизмерно жао што одбија да пође са њим, баш упркос! како би заједно, можда, успели да, ако за то буде нужде, преиначе тајновите накане необичне куће... али, њене прималачке способности беху исувише ослабеле; више га није слушала; глава јој је изнемогло отклизала на раме. Отишао је без речи; ево промиче и други месец како је није видео. Једино га је каткад начинјала горка спознаја од које би га заболоо желудац, несхватљива, нејасна: зачудо, Олга му није недостајала! Пролазили су сати, доцније и дани а да му уопште није навраћала у памет; дешавало се и да поред силне напрегнутости није успевао верно да дозове њен лик; али није се чудило, није га чак чудило ни одсуство уобичајеног чуђења. Било му је свеједно; ионако му је живот отпочињао тек проласком кроза закривљене забате, шкрипом челичних вратница са разјапљеним лављим чељустима. А све је отпочело неочекивано, или је тако само изгледало, баш као што сплет смислено везаних дешавања чине замешатељства; они се доцније, углавном у неимању одговарајућег појма, немоћно жигошу *случајностима*. Елем, зачетак необичности докотрљао је тог песковитог јутра врео ветар право пред ноге Димитрија Павловића; исцепљени исечак новинске хартије — изгажен, избушен — с нејасним мрљотинама, лелујао је тамо-амо, на трен му је чак нежно дотакао обод сламнатог шешира; хтеде да га ухвати, али му он враголасто измигољи, неорганизованим замршајима усковитлао је у вис, неколико тренутака се тако лелујајући задржао у месту над његовим погледом (који је сада већ почињао да бива знатижељан), потом се жустро завихао ка оближњим дрворедима ниских липа што су у круг опасивале летњу башту кафеа Мадера; ту је и остао, у ошвалој крошњи највише липе. „Чудно...” промрмља Димитрије Павловић; одиже десну обрву. „У ствари — штета! Ђаволски штета! Олга би с нарочитим задовољством, уз широк осмех — као да гледам — осјалих очију, управо победоносно изјавила: *знамење!*” Дакле, сада би га требало следити, стајати испод ошвале крошње, осматрати — тако би то Олга. „Белези, Димитрије Павловићу, белези!” Како је само умешно, с математичком прецизношћу до танчина изводила тумачења и најзагонетнијих показана. „Трагач!” вриснула би опсењена, „мораш да оживиш Трагача; одавде, погледај!” упирао је прсте негде у пределу срца, или плућа или слезине. И заиста је дисала дахом Трагача; зато је онда онако сигурно, пред закривљеним забатима, проосетила намере старе куће. „Чико, оно је ваше?” гледао је у пиргаво дечачко лице боје презреле мркве; модре округле очи процењивачки су га осматрале испод дебелих наочара. „Овај папир?” није одустајао. „Да... да... моје је... свакако, моје”, оповргну Димитрије Павловић збуњено. „Ја могу да вам га дохватим ако желите; једном сам се попео на ону највишу, видите?” упирао је прут у облу грану с врха, одмах потом спретношћу мачке уронио у крошњу; убрзо је нестао у цвату. „Хватајте!

Чико, хватајте!” Ватрено је желео да се окрене од нападне љубазности пиргавца; ипак, високо издиже руке; новинску хартију прободу челични шиљак трешњева штапа. „Каква неочекивана срећа!” помисли. **Најхитније продајем летњиковца! Изузетно повољно!** журно је коракнуо алејом; руке су му дрхтале, некаква му се непозната језа увукла под кожу; згужва хартију, тутну је у џеп; у последњем тренутку утрчао је у тролејбус; на прањавом стаклу титрала је слаба сенка искривљеног броја 41. „Боже мој! опростите, до болнице?” Старица незаинтересовано отклима главом. „Каква неочекивана срећа!” понови он у неверици. Тролејбус је ишао до старе куће. И могао је Димитрије Павловић с избушене мрљотине сасвим јасно да разазна високе вратнице (чак су се назирале и лавље чељусти), истурени полукружни балкон са каменом балустрадом, местимично оштећеном, потом оштре забате што су се динамично кривили, нестајали у неуобичајеном разуђени кров. Још једном погледа у новински исечак, већ следећи тренутак зурео је у стару кућу. Облизала је пламени језици јаркоцрвене пузавице; на балкону с каменом балустрадом расла је бела бреза. Сводови високих платана правили су густу сенку по изломљеним крововима. „Авај! ђавоља урота!” промрси. Било је зачуђујуће колико је стара кућа личила на исто тако стару кућу из приповести на којој је безуспешно месецима радио, чинио безброј покушаја, иако је имао сасвим чисту, до детаља разрађену замисао, немоћно се враћао на почетак, увек изнова бележи мистерију *живог*; и било је несхватљиво како мисли не успева да преточи у речи. Или је ово најпросто *шајна*, тешко размрсива спрега лутајућих душа старих кућа, неретко себичних, оholих; оне се проналазе; њега је пронашла; у праву је Олга, она је увек у праву; сродник! још притом писац. Скрстио је руке на леђима, благо се ослонио о челичне вратнице; повремено би шиљком трешњева штапа одсутно лупнуо о земљу. Пре тачно седам месеци, неочекивано, изнео је Олги у ноћи домишљену причу, чак је још тог истог јутра знао и наслов. „Дух старе куће професора Алимпсија Крстића!” клицао је озарен, видно облесавелог погледа; већ у следећем моменту брзоплето је образлагао, широко гестиккулишући, већ сасвим оформљену приповест. „Боже мој!” изговорила је она, „будаласто, али врашки добро; врашки добро, Димитрије Павловићу”, проницљиво га је осматрала кружећи око њега као зверка око израњављеног плена. „Нespoјиво са твојом смртно досадном, урођеном дисциплином, још проклетим пуританством, увек сам то презирала; но забога, ниси тому крив”, насмејала се усиљено, „није свакако ни она, јадница; мајчинско наслеђе”, дода тише. И даље је зверињски кружила око њега; а он је сваки пут изнова с другим жаром једнако препричавао приповест о старој кући. Необуздани егоизам терао га је на преиспитивање нагржених промишљања о сопственом таленту; жарко је жудео за потврдом. „Писање је формула мог бледог живота”, понављао је себи у осами као добру магтру, тајни кључ. „Захтевам да причу сместа ставиш на хартију”, рекла је коначно; лице јој је било бледо, очи се ужариле, малаксало се стропоштала у наслобачу. Није успео. Олга је чекала. Клонила се питања; добровољно је на себе презуела обавезе; чак је и децу одбијала, покушавала је што умешније да им разјасни чулно стање у које је Димитрије Павловић немилице западао; ускоро се појавише и први трагови опседнутости; сласни изазови творачких мука нападно му испреврташе душу; тело му омршавело, са очупавелог лица зверињала су два осењена жута ока, дубоко из тамних дупљи. Да! да! то су *они исти* искривљени забати. Позвонио је једном, кратко; убрзо тешко јекнуше двокрилна врата; на њима је стајао црномањаст младић,

осредња раста, неугледне физиономије, у кратком, тамном сакоу малограђанска кроја. „Ви желите да разгледате кућу; можда и да је откупите?“ шетретски је искезио ожутеле крњаке. „Да... да...“ промрмља Димитрије Павловић. „Онда изволите; господине?“ „Димитрије Павловић“, испружио је руку. „Е, дакле, господине Павловићу, ја вам више нисам потребан, тјах!“ „Чекајте, остављате ме самог?“ „Кућа је, коначно, ваша; разуме се, још неколико ситних формалности и ваша је.“ „Забога, како сте толико убеђени да ћу да је откупим?“ „Господине Павловићу, некада и куће одлучују“, поново је исперио ожутеле крњаке; истрчао; тело му је протресао хистеричан смех. „Тако?“ прошапта Димитрије Павловић; изможден седе на дрвени под. Кућа је зачудо била потпуно празна, изгледало је као да у њој одавно нико није живео; једино су се са потамнелих зидова оцртавали млечни правоугаони одсјаји негдашњих рамова, слика, фотографија, часовника или каквих гипсаних рељефа (њима се обавезно кинђуре старе куће). Са изломљених окана пробијала је пурпурна светлост кроз урасле пузавице; онамо где је падала назирао се сноп свиленкасте прашине. Како је могао и наслутити да је стара кућа професора Алимпија Крстића — био је убеђен, произведена из ништавила његовог херметички забрављеног искуственог света — могла доиста да буде реалност; а *реалносиј* је надмено опримерила закривљене облике Производитеља, или је он, можебити, само пуки делатник стварног Производитеља најнеуобичајенијих форми, или су се можда уротиле судбине, уобличиле, надаље, начиниле савез, потом пронашле већ искушаног, лаковерног, слабог. Још нешто, ако у ноћи домишљена приповест и није његова, онда свакако мора да је њена, та она га већ саможиво прождире, исисава живот из ноздрва да би свој надоместила; после ће, вероватно, удезити напрасну смрт — још једна патетична прича — срце, мождани удар, метастаза; којешта! и сви ће веровати, без икакве сумње, а ко би још поверовао у тлапње о злој коби, opakим намерама обичне куће. Олга је веровала; она је заправо одмах то и знала, чим је пришла вратницама с лављим челустима, под закривљене забате; у моменту је проосетила њене опаке намене; без свести се стрпоштала на земљу. Зашто му тада није рекла? Свакако да је знала; неизмерно га је волела. „Када ствари нешто науме, тому нема повратка“, изустила је беспомоћно; и, више се није враћала. Поразно како му је годила самоћа. Данима није излазио, а и када би прошетао стрменом улицом чинило се да је невидљив; нико га није примећивао, нико му се никада није обратио, нико чак ни најмањим гестом није дочекивао његову појавност. Дешавало се каткад да се случајно судари с пролазником, окрзне, онда би се дуго извињавао, знатижељно размеравао незначчево лице, али оно је на запрепашћење бивало непромењено, тек наглим жмиркањем, баш као кад строги ветар изненада заурла, одавало је промене. Прозакозили су кроз њега, ћутке, газили у корак, нестајали; нису се базирали. Ускоро се навикао, чак му се временом допала помисао о сеновитом двоношцу што бесциљно крстари ветровитим улицама, без лица, одеда, шешира, трешњева штапа с челичним шиљком, тела. Видљив је стајао тек уласком у кућу. Седао на дрвени под наспрам мрачног угла, чекао, напрегнуто ослушкивао. Испрва је могао да чује једино потмуле гласове, претходило им је једнолично брујање, повремено пуцкетање расушених рагастова, онда би ниоткуда нагрнуо ветар, нејак, бешуман; зањихале се раскидане нити посребрене пачине, нежно се вршицама лепиле о зидове, окна, неке се чак отегнуше до дрвеног пода, утихнуше по њему. Доцније је пак могао да види и нејасне обресе, што су неодољиво подсећали на људске; мало-помало слабашни

обриси надимали су се у сасвим разазнатљиву сенку; најзад је препознао свој гурави лик, несразмерно дуге руке с трешњевим продужетком, како самовољно нестаје и израћа из небројених мрачних углова старе куће. Неретко, из њих би допузале и неке друге изувијане прилике, стидљиво се закикотале, прострујале, нестајале, и опет се приказивале. Тетурајући се Димитрије Павловић закоракну у кућу; жалосно јаукнуше двокрилна врата; на трен се у умрљаном окну сусрео са својим ураслим одразом; невољко слеже раменима, протрља очупавелу браду; угура неколико кртих дрвља у камин, одмах потом запламса ватра; из мрака измилеше две узане сенке; његови гурави обриси устукнуше. „Драги Бог зна да бих се радије убила но пошла за њега; господине Белићу, наша љубав је нераскидива. Ћутите?“ Узана сенка отетура ка камину. Било је то очевидно женско тело; широка сукња у тешким наборима падала је све до fino заобљених глежњева, зањихала са танушног струка. Коса јој је била сакупљена у ниску пунђу; са чела је стршала немирна коврца. По гласу се чинило да је веома млада. Друга сенка је ћутала. „Ћутите? Забога, ви сте у двоумици!“ немирно заигра коврца, поскокну два-три пута. Из мрака измиле трећа сен, крупна, трбушаста; проговори дубоким басом: „О, гос'н Јован Белић чини част мојој мезимици; дозволите, и мени. Поезија, господине Белићу, чиста поезија, начинили сте савршену риму од разбијених углова; чујете ли како зидови певуше, чујете? шшшшшт!“ рукама је дотакао ухо, зауставио се у ставу напрегнутог ишчекивања. „Чудо је тај Беч, кажем вам, чудо! Но, маните; којим добром? Господин оно пије шери?“ „Може. Професоре Алимпије Крстићу, доносим вам аутентичну документацију — управо како сте и захтевали — план за нову зграду госпоћице Мине Крстић; неопходан је њен потпис као сопственице; и још нешто, спор са браћом Анђелковић јутрос је изглађен — ситне зађевице — коначно су утврђене регулационе линије плаца; тачно две хиљаде петнаест запета тринаест метара квадратних, како сам овде својеручно убележио“, показао је на растворени лист папира, „господин Миљутин Стакић није имао ништа против. Вредност зграде је тристо осамдесет хиљада динара.“ „Та, молим вас, одложићемо до даљњег потписивање моје драге кћери; овај летњиковац је наш свадбени дар за будућу госпођу Јевремовић; желим изричито да стоји: *Мина Јевремовић рођена Крстић*. Авај! сутерен и темеље сте маестрално испројектовали; да којим случајем живим у овој кући свакако бих изабрао сутерен, што ближе темељима; је л'те? ми археолози пре свега вреднујемо *просџор*, а ви сте га, господине инжењеру, воздигли у Уметност.“ Обојица се насмејаше; загушташе тешки набори, Мина Крстић принесе послужавник са две чашице веома дугих стопала. „Та нећете ли да наздравимо нашој милој Мини; погледајте, молим вас, како јој лице изгорева од среће. Хајдете! У здрављу вас дочекали и Бог нам помог.“ Напољу је и даље једнако прскала прашњава киша; већ се полако спуштао сутон. Јесен је фантастично успевала да расплине облике, начини нејасноће од којих је Димитрије Павловић редовито премного очекивао. Ближе се примакао камину; овлаш протрља ушасту дршку лепенске зделе; убаци последњу цепаницу, ону највећу, остављену за крај, да тиња, полагаано догорева. Ноћи постају изузетно хладне; с језом стресе рамена. Успео је да испише баш сваку казану реч, и сада их је с муком ишчитавао, окретао ка ватри, исправљао — био је убеђен — туђе живчане шкработине; дословице их преписивао краснописом. „Записуј, Димитрије Павловићу, записуј!“ гонио га је тералачки ехо Олгина гласа; није чак ни сада престала да прекопава по његовом разуму истим оним жаром којим је ноктима

прекопавала земљу; непогрешиво је погледом продирао кроз његову ураслу лобању, једнако као кроз најкаменитије тло. Наједном се из угла, одмах према улазним вратима, под дрвеним луком, зачула музика, гласна, неартикулисана. Димитрије Павловић одиже главу; његови обриси незграпно одскокнуше у страну. Неколико сенки у гломазним шињелима цупкало је упињући се да удену отежале цокуле у неартикулисане тонове. Нешто су без престанка мрморили, сви у исти глас, смејали се грохотом, један другом загледали лица; на махове су прекидали метално јечање својим громогласним извикивањима: ура! Димитрију Павловићу кренуше сузе — грозничаво је исписивао и не гледајући у бележницу — осетио је становиту бол у грлу, излив гађења заслинавио му је чељусти; малу мању с увезаним листовима коцкасте хартије гужвао је међу прстима. Затим је стао покорно да преписује: СМРТ БУРЖОАЗИЈИ! ЖИВИЛА КПЈ! „Ура!“ повикаше. У насипном углу две неједнаке сенке мирно су отпијале шери. „Боже мој!“ крстила се Мина нервозним замашајима. „Но, чујем, професоре, да сте изволевали примити све похвале у лето господње хиљаду девесто тридесет и седмо — *најомљенији предавач Универзитетџа*. Веле, студенти у даху отпраћају ваше занимљиве вишечасовне приповести, особито оне о мамутима; ено ми је јуче малишан Коља, мој сустанар студент, безуспешно настојао препричати причу о *мамутском нагаску*; а сваку сам памтио, вели онако самоуверено, не вреди, наставља и даље, то само чика Алимпије Крстић уме да оприча.” „Је л’ те, археологија је математика једнако као и архитектура; драги мој инжењеру, разграђивање цивилизација — грађење цивилизација. Круг у коме се збива једино *јонављање*.” „А шта кажете, господине професоре, на ону разуларену гомилу у углу?” Мина се поново прекрстила. „Жалосно. Њихово време надлази — пролазак варвара; но, не брините, неће задуго, такви све раде на: *ура!* а на пречац *желењено*, неминовно је кратког даха, та то и сами знате; разуме се, овде ипак помињем земаљско време.” „Свеједнако, ја одлазим у Америку; обузима ме сумња; знате, ово *ура!* може и да потраје.” „Доцкан. Смрт је већ у кући.” Мина ћутке склизну у мрак. Узани титраји нестајуће сени неодољиво га подсетише на Олгу. Затворио је очи. Једне вечери зачуо је неку сумњиву ларму с улице, баш под прозором собе у којој је радио; неколико пијаних гласова мешало се са Олгиним повицима: „Дииимитрииије Пааавловићуууу!” „Олго!” на брзину начиче монокл. „Погледај! ДАНУБИУС!” победоносно је витлала, високо изнад главе, мајушним облутком с необичним усницама поврнутог срца, дугим равним носем и сасвим округлим риблим очима. Дрско му се привидело да личе; и боја им иста: пешчана. Његов вештачки осмех дочекао их је с врата; и пошто се поврагио, а неколико опијених насладника у досади се развишло, започињао је наврат-нанос да осипа салве замамно увијаних погрда ка њеном необузданом ђудоређу што га сваки пут изнова луцкастим испадима и перверзним фантазмима приводи у стање очајања и дубоке немощи. „Димитрије Павловићу, ти заправо не разумеваш шта се овде дешава.” Наравно да није разумевао. Његова заинтересованост за чудноватости бојаљиво је тапкала тек склиским рубовима, у неверици која је све јасније израђала нетрпељивост за било какве оностраности. Није разумевао ни зашто је ДАНУБИУС доцније месецима стајао изнад њихових глава, над креветом, у спаваћој соби; нарочито су га иритирали Олгини учестали изливи нежности ка, веровао је, насумичној греботини по облинама кварцног пешчара; уосталом, када би неко поставио један спрам другог ДАНУБИУСА изнад њихових глава из спаваће собе и РОДОНАЧЕЛНИКА из излога „Југо-

словенске књиге”, мало ко би с поузданошћу прстом могао да упре тачно у седамхиљадиту. Било је већ свануло када је отворио очи. Киша је престала да сипа; заузврат, дувао је рески северац. Још неколико зажарених угљевља упорно је тињало из малог згаришта. Ваља сместа да их заспе сувим грањем. Ужурбано убаци прегршт суварака у камин; ватра букну, распирена ветром што је у налетима надоласио из димњака, разносио сиви прах. Димитрије Павловић намести шешир, кратко ошачну свој одраз са умрљаног стакла, кисело се осмехнуо; видно храмљући истрча на улицу. Дубоким удисајима претраживао је осећања; некаква претећа тескоба тискала му се у грудима; нејасна слутња пред надоласећим злом омамљивала му је разум. А шта би он? Он је ионако само безначајни и бедни бележничар приповести о утварним сенима старе куће. Да! Али, Олга би зацело била одушевљена. Она своје усхићење никада није успевала да прикрије; образи би јој наједном букнули; модролубичасти печати испрва су бојажљиво запоседали јагодице, чело; убрзо, цело лице горело је у пламену; глас јој се ломио, нестјајао; онда би сумануто изјурила на улицу; трчала унакрсно док јој не понестане даха; а тада би модролубичасте печате заменило здраво руменило од напрасно прострујале крви. „Замисли, Димитрије Павловићу, ветрови једнако дувају геолошким епохама; хладни и суви ветрови кроз примар, терцијар, мезолит; дувају и у овом трену сивим улицама. Осећаш? Да ли си икада покушавао да се утркујеш са ветром? Покушај гдегде; утрка са ветром је истинска утрка са старим добом, археолошким временом. Авај! ветрови самољубиво таложе места.” Двокрилна улазна врата иза његових леђа уз шкрипу се наједном растворише; ветар свом жестином нагрну у кућу наносећи влажно лишће. „Господе, знамење!” изусти он тихим шапатам. „Олго!” Ушао је у кућу; ћутке се зауставио у најмрачнијем углу. Његова вижљаста сенка задовољно поскокну у месту; на прстима промиче покрај разуларених шињелаша; отклиза до камина; жарачем је немарно чаркао по ватри. „Проклетињо!” одбруси љутито; извуче из џепа свежањ коцкасте хартије, наливперо. „Госпођице Мина; беспредметно је разговарати о томе...” „Свакако, та сыми сте најавили ваш одлазак у Америку.” „Али, ваш отац...” „Мој отац? Господе Боже, па ви ме све ово време нисте волели. Избегавате мој поглед; плашите се моје близине; спремна сам чак да тврдим да ме ви свим својим бићем презирете; у ствари, презирете моју искреност, моју спремност да вам јасно и јавно изјавим љубав. Ћутите? Поразно! редовито немоћ изражавате ћутњом. А шта ће бити са мном? Мислите доиста да ћу допустити оном матором развратнику... забога, како само можете...” „Госпојице Мина, стигао је гос'н Захарије Јевремовић” „Он!?” „Да, ваши отац и мајка су са њим у баштенској кућици; очекују вас; господин професор препоручује господину Белићу да им се придружи. Дозволите?” „Идите, Прокопије; кажите да одмах силазим.” Ветар залупи двокрилна врата; клипну реза на засун. „Друг Дабо! Прееекиииидај!” На трен завлада дубока, устајала тишина. „Друже Дабо, овол'ка кућерина, ни обић' је за дана не мо'ш, а двоје стараца затекосмо; буржуји рек' бих.” „Буржуји, велиш?” „Јест.” „А како се то, друже, разазнају буржуји, а?” „Вала позн' би их и затворених очију; по мирису, друже Дабо.” „Велиш, двоје стараца; па приведи их.” „Није згодно, друже Дабо, проћоце 'наки свилени кроза ове наше ручерде”, две у даљ испружене шаке размрљаше се о зидове. „Будалетине, неотесане! на старце насрћете; марш напоље! сви! марш!” Ватра се угасила. Димитрије Павловић заклопи очи, главу је нехајно забацио уназад, благо је притискао о зид; трачак јаркоцрвене светлости лакрдијашки се поигра-

вао риђом чупом. Био је исувише исцрпљен како би начинио и онај једноставан напор, смакнуо лице од радознале играрије нејаке светлости. Најзад с тешком муком сакупи ноге, потпомажући се трешњевим штапом полагано се придигао; још једном је потражио свој одраз у умрљаном окну. Големо јато гавранова, које је баш у том моменту прелетало кућу, остављали су сабласну сенку; мирисало је на влагу. „Нестварно!” приметила би Олга. У сумрак, с јесени, и у сива јутра, излазила је гологлава, крстарила ветровитим улицама под мемлом раштрканог јага. „Чудесна струјања производе птице, лепетима, крицима; кадшто бивају сури ветрови, гласни; расипали су мисли као лишће, разносили с места на место.” Спустио се стрменом улицом; и био је већ пристигао надомак Бањичког венца када је запазио своју сенку како повинуто поскакује унаоколо, онда се свечано наклонила, пригнула и зајдила уза стрмену улицу. Димитрије Павловић потрча за њом. Сустигао је тек пред вратницама с лављим чељустима; задихан ухрамља у кућу; његова сенка нестаде у тами. Однекуда је знао да треба да је следи. И заиста, сенка га је чекала у подножју црвоточног степеништа; угледавши га, шеретски поскокну два-три пута у месту, погурено се стаде успињати; свако мало се освртала; Димитрије Павловић је пратио све до полуосветљеног одморишта. Сенка застаде пред средишњим вратима. За дивно чудо како их до сада уопште није приметио. Била су кудикамо нижа од осталих, фино профилисана, са звекиром при врху и малом округлом бравом са које је позлата одавно већ била згуљена. Његова сенка нестаде кроз њу. Бојажљиво је зграбио браву. Врата су била откључана. По среди ни одаје горео је трокраки свећњак; отопљени восак мирисао је на мед и сено. Наспрам свећњака пољуљкивала се ниска столица. Прашина и паучина бејаху је толико опселе да се једва разазнавала модрикаста драперија. Било је јасно да је дуго нико није користио, или бар не неко стваран као што је себе, из несхватљивог разлога, и даље надмено сматрао. Сео је. Из празних ћошкова допирала су замршена мрморења. Изненада, замети огледало; у левом, сасвим добро осветљеном углу. Под свиластом прашином наслућивале су се лепо заобљене бутине увезане чипком и сјајним тракама. Мина Крстић одиже главу. „Нека ме сам ђаво носи бестрага”, промуца Димитрије Павловић шапатом, „у том лицу скривена је цела језовита тајна безмерне лепоте!” Била је доиста исувише лепа, иако јој је бледило великоко разредило свежу румён; са узаног лишца блештале су уснице поврнутог срца; очи су јој некако гореле болесним сјајем. Тешки увојци модре косе у бичевима су улепили дуги врат као у лабуда. Његова сен брже-боље нестаде у светлости; претходно се на кратко похотно наднела над обнажене бутине, потом стресла остатке изнакаженог трупла. „Проклетињо!” опсова Димитрије Павловић. Из подвезица је била извукла овалну кутијицу од слоноваче, краснописом урезаним иницијалима: *БЛ* и сада је нервозно стискала међу прстима. Немир и страх на моменте су јој грчили тело. Тихе јецаје надјачавали су све гласнији повици што су изненада запосели празне ћошкове старе куће. „Урааа!” викнуше углас. Мина Крстић хитро истресе отровни прах у овлажене уснице поврнутог срца. Мирно је забацила тело уназад; прекрстила се. *Несхватљиво! она се смеје...* записао је Димитрије Павловић. Бејаху то последње речи недовршене мисли, у малој мапи; исписиване су дрхтавим рукописом, црвеним мастилом, као да су биле исписане крвљу. Потражио је свој одраз у огледалу. Није га нашао. Уместо њега беласало се парче лепенске зделе с неправилном ушастом дршком од крупнозрног пешчара.